

ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ :

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΜΒΡΙΑΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ*

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η γλώσσα¹, που εκτός από το τελειότερο όργανο επικοινωνίας, είναι και φορέας της παράδοσής μας, στοιχείο αναπόσπαστο της εθνικής μας παράδοσης, είναι δυνατό να συρρικνωθεί ή ακόμα και να πεθάνει. Υπάρχουν δύο είδη **γλωσσικού θανάτου**: ο **απότομος**, σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, γενοκτονίας και απότομης εξαφάνισης των ομιλητών της γλώσσας και ο **σταδιακός** που μας ενδιαφέρει καθώς βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση του Ιμβριακού Ιδιώματος. Οι γλωσσικές μορφές που πλήττονται και κινδυνεύουν περισσότερο από τον σταδιακό γλωσσικό θάνατο είναι κυρίως οι **μειονοτικές γλώσσες**² καθώς και οι γλωσσικές **διάλεκτοι – ιδιώματα**³, γλώσσες δηλ. που θεωρούνται, εντελώς λανθασμένα, ως κατώτερες σε σύγκριση με τις **επίσημες – καθιερωμένες (standards) γλώσσες**.

2. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ (Συρρίκνωση του Ιμβριακού Ιδιώματος)

Η Ιμβριακή λαλιά, για διάφορους εξωγλωσσικούς (πολιτικούς, κοινωνικούς, κ.λπ.) λόγους, συγκεντρώνει στοιχεία και των δύο παραπάνω κατηγοριών, ανήκει δηλ. τόσο στις μειονοτικές γλώσσες όσο και στα νεοελληνικά ιδιώματα⁴, με συνέπεια να κινδυνεύει με διαφορετικούς συγχρόνως τρόπους:

A. ΤΟ ΙΜΒΡΙΑΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΩΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Αναλόγως της χώρας στην οποία εγκαταστάθηκαν οι Ίμβριοι (εκτός Ελλάδος) και της επίσημης γλώσσας αυτής μπορούμε να διακρίνουμε δύο περαιτέρω υποκατηγορίες:

- (i) **Ίμβριοι που παρέμειναν στην Ίμβρο,**
- (ii) **Ίμβριοι μετανάστες του εξωτερικού.**

Οι Ίμβριοι που βρέθηκαν σε χώρες με ξένη επίσημη γλώσσα (Τουρκική, Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, κ.λπ.), η οποία είχε καθιερωθεί και χρησιμοποιείτο από το επίσημο κράτος (διοίκηση, εκπαίδευση, ΜΜΕ, κ.λπ.) ήρθαν αντιμέτωποι με σημαντικά προβλήματα επικοινωνίας και επιβίωσης. Για να αντιμετωπίσουν αυτά αναγκάστηκαν εκ των πραγμάτων να μάθουν και να χρησιμοποιούν την επίσημη γλώσσα του κράτους, να γίνουν δηλ. **δίγλωσσοι**⁵, παραμελώντας συγχρόνως το μητρικό τους (ιμβριακό) ιδίωμα, το οποίο χρησιμοποιούσαν μόνον κατά την μεταξύ τους επικοινωνία.

Σε αυτό εξάλλου συνέβαλε, σε ό,τι αφορά τους μετανάστες του εξωτερικού, και η επαφή τους με άλλους Έλληνες που προερχόταν από διάφορα μέρη της Ελλάδος. Η επαφή αυτή είχε ως αποτέλεσμα την σιωπηλή υιοθέτηση εκ μέρους όλων και την επικοινωνία τους στην Νεοελληνική Κοινή, με κάποια απλώς διαλεκτική προφορά και ορισμένες παρεισφρήσεις από το εκάστοτε ιδίωμα.

* περ. *Ίμβρος* 72 (2003): 38-39.

¹ Περί της έννοιας της γλώσσας πβλ. Μπαμπινιώτης Γ. 1980: *Θεωρητική Γλωσσολογία*, Αθήνα.

² Περί μειονοτικών γλωσσών πβλ. Κωστούλα – Μακράκη Ν. 2001: *Γλώσσα και Κοινωνία*, Αθήνα (Μεταίχμιο): 38 – 42.

³ Περί διαλέκτων – ιδιωμάτων πβλ. Chambers J.K. – Trudgill P. 1984: *Dialectology*, Cambridge.

⁴ Περί νεοελληνικών διαλέκτων και ιδιωμάτων πβλ. Κοντοσόπουλος Ν.Γ. 2001: *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*, Αθήνα (Γρηγόρης).

⁵ Περί διγλωσσίας πβλ. Σελλά – Μαζή Ε. 2001: *Διγλωσσία και Κοινωνία*, Αθήνα (Προσκήνιο).

Τέλος σήμερα, η νεότερη γενιά των Ιμβρίων του εξωτερικού έχει απομακρυνθεί, όπως ήταν αναμενόμενο, ακόμα περισσότερο από την ιμβριακή λαλιά, καθώς η επικοινωνία μεταξύ τους γίνεται σε μια μορφή γλώσσας που προσεγγίζει περισσότερο την Νεοελληνική Κοινή ανάμεικτη με στοιχεία του Ιμβριακού Ιδιώματος και της ξένης γλώσσας.

B. ΤΟ ΙΜΒΡΙΑΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΩΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

Οι Ίμβριοι που εγκαταστάθηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας, ήρθαν αντιμέτωποι με μια διαφορετική γλωσσική κατάσταση: έπρεπε να υπομείνουν τον άτυπο **γλωσσικό ρατσισμό** και τις γλωσσικές προκαταλήψεις⁶ των υπολοίπων Ελλήνων, οι οποίοι, ως ομιλητές της επίσημα καθιερωμένης νεοελληνικής γλώσσας, στιγματίζαν και αντιμετώπιζαν υποτιμητικά κάθε είδους γλωσσική παρέκκλιση και επομένως και κάθε διαλεκτικό ομιλητή (στον σχολικό, εργασιακό και ευρύτερα κοινωνικό χώρο).

Επίσης, το γεγονός ότι το Ιμβρικό Ιδίωμα – όπως όλα τα νεοελληνικά ιδιώματα, εκτός από την Κρητική και την Κυπριακή διάλεκτο – δεν διαθέτει γραπτή μορφή και φυσικά δεν διδάσκεται στο σχολείο, είχε σαν συνέπεια να θεωρηθεί αυθαίρετα – ακόμα και από τους ίδιους τους Ίμβριους –, με κριτήρια εξωγλωσσικά, αντιεπιστημονικά⁷, ως μια κατώτερη γλωσσική μορφή που έπρεπε να απαλειφθεί. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι Ίμβριοι, όχι μόνο να υιοθετήσουν την επίσημη νεοελληνική γλώσσα (πράγμα φυσικό και απαραίτητο), να γίνουν δηλ. **δι-διαλεκτικοί**⁸, αλλά και να «ξεχάσουν» την μητρική τους ντοπιολαλιά κατά το δυνατόν, και αν κάτι τέτοιο δεν ήταν εύκολο να γίνει, προσπάθησαν να την περιορίσουν μέσα στο σπίτι, μιλώντας «ιμβριώτικα» μόνο με τους δικούς τους ή με άλλους Ιμβριους και μάλιστα αποφεύγοντας συνήθως να χρησιμοποιούν το ιδίωμα μπροστά στα παιδιά τους, προκειμένου τα τελευταία να μάθουν να μιλάνε «σωστά» (!) και να μην στιγματιστούν και τα ίδια γλωσσικά και κατ' επέκταση και κοινωνικά.

Τέλος σήμερα, η νεότερη γενιά των Ιμβρίων που ζουν στην Ελλάδα, αγνοώντας παντελώς το Ιμβριακό Ιδίωμα, χρησιμοποιεί την Νεοελληνική Κοινή χωρίς κανένα απολύτως ιμβριακό, ιδιωματικό στοιχείο.

3 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εντελώς πρόχειρα και σχηματικά προσπαθήσαμε να καταδείξουμε εν συντομία τους κυριότερους λόγους που οδήγησαν – και οδηγούν – το Ιμβριακό Ιδίωμα σε συρρίκνωση αλλά και τον τεράστιο – και δυστυχώς, όπως φαίνεται, αναπόφευκτο – κίνδυνο **πλήρους εξαφάνισής** του. Αξιοσημείωτο δε είναι ότι, όσο κι αν φαίνεται οξύμωρο, η επίσημη νεοελληνική γλώσσα συνετέλεσε ίσως αποφασιστικότερα στην βαθμιαία λήθη και συρρίκνωση του ιδιώματος αυτού σε σύγκριση με τις ξένες γλώσσες των χωρών όπου εγκαταστάθηκαν οι Ίμβριοι. Ωστόσο, ιδιαίτερα χρήσιμη και ενδιαφέρουσα θα ήταν, αν μπορούσε να γίνει, μια συγκριτική γλωσσική μελέτη σχετικά με τον βαθμό διατήρησης ή υποχώρησης αντίστοιχα του Ιμβρικού Ιδιώματος στην Ελλάδα, την Ίμβρο και το εξωτερικό.

Ξενοφών Τζαβάρας
Κλ. Φιλολόγος – Γλωσσολόγος
Master Γλωσσολογίας

⁶ Περί των γλωσσικών προκαταλήψεων πβλ. Κωστούλα – Μακράκη Ν. 2001: 109 – 128.

⁷ Περί της ίσης αξίας μεταξύ επίσημης και ιδιωματικής γλώσσας πβλ. Μπασλής Γ. 2000: *Κοινωνιογλωσσολογία*, Αθήνα (Γρηγόρης): 128 – 131.

⁸ Περί δι-διαλεκτισμού πβλ. Taylor H.V. 1989: *Standard English, Black English and Bidialectalism. A controversy*, New York (Peter Lany).